

RICHARD MARCH

Wisconsin Arts Board, Madison

GLOBALNO SELO MOJE MALO: SUVREMENO TAMBURAŠKO GLAZBOVANJE U SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA

Autor razmatra recentne tehnološke i političke promjene koje su utjecale na tradiciju tamburaškog glazbovanja u Sjedinjenim Američkim Državama. Navodeći konkretne primjere, raspravlja o stilskom unificiranju kao rezultatu sve manje izolacije sjevernoameričke tamburaške tradicije od Hrvatske i Vojvodine odakle potječe, te među zemljopisno odijeljenim američkim zajednicama. Spominje i unapređivanje komunikacija slijedom dostupnosti internetskih stranica i oglasnih ploča, glazbe koja se može skinuti s interneta ili slušati *on-line*, ali i mobilnih telefona, satelitske televizije i jeftinijih avionskih putovanja. Usto autor raspravlja o utjecajima na tamburašku scenu u sjevernoameričkim hrvatskim i srpskim zajednicama uvjetovanim padom komunizma u Europi, uspostavljanjem neovisne hrvatske države i Domovinskim ratom. Donosi i biografske podatke te razmatra glazbeni doprinos nekoliko ključnih figura suvremene sjevernoameričke tamburaške scene kao što su Jerry Grcevich, Vjeko Dimter, Joe Kirin i Peter Kosovec.

Ključne riječi: tamburaško glazbovanje, globalizacija, Sjedinjene Američke Države

Početak rujna 2003. pet mladih glazbenika s područja Philadelphije, Pittsburgha i Clevelanda, članova nedavno utemeljena tamburaškog sastava zvučnoga imena *Otrov*, odletjeli su u Hrvatsku kako bi sudjelovali na Zlatnim žicama Slavonije 2003., festivalu tamburaške glazbe u Slavonskoj Požegi. Iako je *Otrov* postojao tek nekoliko mjeseci, glazbenici su se međusobno poznavali i većina je prethodnih godina već svirala zajedno u različitim drugim kombinacijama. Oglasna ploča na internetskoj stranici *tamburland.com* prepunila se dobrim željama sastavu koji čini pet tamburaša dvadesetogodišnjaka rođenih u Americi, uz njihova kolegu i glazbenog mentora Vjeku Dimtera, tridesetčetverogodišnjaka, Slavonca iz Osijeka, koji od 1989. živi uglavnom u Pennsylvaniji. Drugi niz poruka

uputili su im tamburaši i poklonici koji su tražili i dobijali savjete kako vidjeti i čuti nastup *Otrova* u Požegi, *on line* ili putem satelitske televizije. Uslijedili su pohvalni komentari njihove izvedbe "Selo moje malo", nove skladbe, koju je napisao njihov svirač bugarije, Vjeko Dimter. *Otrov* svira mnogo novoga materijala u kojemu dominiraju Dimterove skladbe, koje često nastaju u koautorstvu s Peterom Kosovcem, primašem *Otrova* i pripadnikom četvrtog naraštaja američkih Hrvata. Na oglasnu je ploču netko poslao i *link* na fotografiju *Otrova* objavljenu u rubrici "Scena" *Večernjega lista*, sponzora događanja.

U ponedjeljak navečer, samo jedan dan nakon Požeškog festivala, na probi *Graničara*, seniorskog amaterskog tamburaškog orkestra i zbora s područja Milwaukeeja, ravnateljica Patsy Jurković-Lucas, tragajući za novim repertoarom, odsvirala je tri napjeva s ogleđnog CD-a Zlatnih žica Slavonije 2003., koji je tog jutra skinula s interneta na svoj kućni kompjutor. Članovima *Graničara* svidjela se pjesma "Tajna" sastava *Estam*, skupine koju nikad prije nisu čuli. Koristeći se kompjutorskim programom za glazbenu notaciju, Patsy je sljedećeg tjedna otisnula vlastiti aranžman "Tajne". *Graničari* su je odmah počeli uvježbavati te su je uvrstili u svoj program za TamFest 2003., okupljanje seniorskih amaterskih tamburaških orkestara pod pokroviteljstvom Hrvatske bratske zajednice (HBZ, Croatian Fraternal Union), koji se potkraj listopada 2003. održao u Pittsburghu.

Nekoliko dana nakon Požeškog festivala, Vjeko Dimter, *webmaster* Tamburalanda, javio se iz Philadelphije s porukom da je još uvijek umoran od leta, ali da će uskoro objaviti fotografije. Za nekoliko su dana deseci fotografija, koje su snimili članovi *Otrova*, stavljeni na internetsku stranicu, dokumentirajući ne samo njihov nastup i putovanje nego i neformalne nastupe i bakanalijske posjete prijateljima i rodbini u Hrvatskoj. Humoristični, sarkastični i pohvalni komentari tih fotografija preplavili su oglasnu ploču Tamburalanda.

Upravo opisana zbivanja tipična su i važna za suvremenu tamburašku scenu Sjedinjenih Američkih Država i Kanade. Dakako, bila su nepojmljiva 1983., kad sam pisao svoju doktorsku disertaciju "The Tamburitza Tradition" (Tamburaška tradicija), sveobuhvatan rad koji je nastojao prikazati povijest i onodobni status tamburaštva i u Sjedinjenim Američkim Državama i u europskoj postojbini te glazbe (March 1983). Tijekom proteklih dvadeset godina tamburaška se tradicija promijenila. Putovanje *Otrova* u Požegu u rujnu 2003. i njegov glazbeni odjek tvore složeno polje kulturne komunikacije u suvremenom kontekstu u kojem su tehnološka postignuća ubrzala prijenos tradijskog znanja i kreativnog izraza. Tako je uvijek i bilo. U uvodu sam svoje disertacije napisao: "Nekoć ograničena na usmenu predaju, [tamburaška] tradicija je otada iskoristila bilo koji medij komunikacije koji joj je stajao na raspolaganju u njenom kulturnom okružju" (March 1983:12). Nisam mogao ni sanjati da bi se ti mediji mogli proširiti tolikom brzinom i da bi se gotovo trenutna

svjetska komunikacijska mreža poput interneta mogla pojaviti za manje od dvadeset godina od dovršenja mojega doktorskog rada.

Tamburaška se tradicija promijenila. Sve se mijenja. Uz učinke komunikacijskih tehnologija i putovanja (kućni kompjutori, internet, mobilni telefoni i relativno jeftina avionska putovanja), očiti su i učinci proizašli iz velikih političkih promjena u područjima odakle potječu tambure – Hrvatskoj i Vojvodini (slom komunističke političke vladavine u Europi, raspad nekadašnje Jugoslavije, uspostavljanje Hrvatske kao neovisne države i Domovinski rat). A te su promjene možda i međusobno povezane. Naime, neki su analitičari prepoznali uzročnu vezu između revolucije u međunarodnim komunikacijama i sloma autoritarnih režima (Katz 1997).

No, jedna se značajka tamburaške tradicije u Sjedinjenim Američkim Državama nije promijenila: ona je ostala praktički nepoznata većini Amerikanaca, svima onima koji nekim slučajem nisu hrvatskog ili srpskog podrijetla. Svojevrсна je iznimka tomu područje Pittsburga, gdje su *Duquesne University Tamburitzans* (Tamburaši sveučilišta Duquesne) uspjeli u javnosti izgraditi jasniji profil. Ipak, "tamburaši" su sve do današnjeg doba za većinu stanovnika Pittsburga ostali tek ime jedne skupine, izvođačkog ansambla sa sveučilišta Duquesne, a ne istodobno i naziv za obitelj glazbala. Dakle, tamburaška je glazba većini Amerikanaca ostala slabo poznata unatoč povremenim nastupima u obećavajućim okvirima kao što su Smithsonian Folklife Festival i National Folk Festival. Predstavljajući izvanrednog pittsburgskog primaša Jerryja Grcevicha, koji je s orkestrom *Slanina* iz Chicaga nastupio u uglednom nizu koncerata Folk Masters, folklorist Nick Spitzer tamburašku je glazbu u radijskoj emisiji 1992. godine nazvao "velikom, nepoznatom američkom tradicijskom glazbom".

Otkako je Walter Kolar, nekadašnji ravnatelj *Duquesne* ansambla, napisao svoju povijest tambure u dva sveska (Kolar 1973, 1975) i od moje spomenute disertacije nije se zapravo pojavila nijedna studija o američkoj tamburi. Dobrodošla je iznimka tomu članak "Hrvati i tambura u Sjedinjenim Američkim Državama" Stjepana Sremca (2002). Ipak, autor se u njemu morao uvelike oslanjati na informacije iz prethodnih publikacija.

Ovaj se članak temelji na mojem sudioničkom promatranju američke tamburaške scene. Nije pritom riječ o organiziranom procesu dokumentiranog istraživanja koje bi odobrio antropolog Bronislaw Malinowski (Malinowski 1922), već o znanju koje je prodrlo u moju svijest putem trajnog življenja te tradicije kao podupiratelja, poklonika, povremenog glazbenika i trajnog prijatelja mnogih tamburaša. Moje je sudjelovanje usredotočeno na područje gdje živim. Stoga je većina primjera iz Milwaukeeja, Chicaga i sjeverne Indiane, zemljopisnog pojasa koji se proteže industrijskim gradovima uz jugozapadnu obalu jezera Michigan. Zbog njegova oblika, u šaljivoj poredbi s Mezopotamijom, jedan ga je svirač nazvao Plodnim polumjesecom tambure (Tim Sharko,

kazivanje 1986.). I ja ću se povremeno koristiti tim zgodnim izrazom. Naslikat ću sliku današnje tamburaške scene i suprotstaviti je onoj od prije dvadeset godina. Pritom, međutim, ne težim iznošenju kronologije povijesnih zbivanja u proteklih dvadeset godina.

Na primjeru putovanja *Otrova* u Požegu razvidno je nekoliko značajki današnje scene. Kao prvo, prije dvadeset bi godina bilo začuđujuće da skupina utemeljena tek prije nekoliko mjeseci već nastupi na nekom važnom festivalu. Tada bi također bilo začuđujuće postojanje sastava s članovima iz triju različitih, prilično udaljenih gradova. Svjedoči to o činjenici da je tijekom proteklih dvadeset godina članstvo tamburaških sastava postalo znatno pokretljivije. Trideset ili četrdeset najboljih glazbenika, koji žive u raznim gradovima Sjeverne Amerike, međusobno se poznaju, uspijevaju se okupiti i zajedno stvarati izvrsnu glazbu. Takva je situacija usporediva sa situacijom u nekim drugim etničkim glazbenim tradicijama u Americi. Komentirajući svoju irsko-američku skupinu *The Green Fields of America*, folklorist i izvođač Mick Moloney je rekao: "Postoji svojevrsna mreža od oko 20 raštrkanih glazbenika, a potom amo dolaze i ljudi iz Irske, kao Tommy Sands, kako bi nam se povremeno pridružili. Smjesta se može stvoriti skupina" (Winick 1993:5).

Primjer kako se ovo može dogoditi u svijetu tamburaštva zbio se u lipnju 2001. na Midwest Folklife Festivalu u Waterloo (Iowa). Organizatori festivala su gotovo godinu dana unaprijed dogovorili nastup *Vatre*, hrvatskog tamburaškog sastava iz Milwaukeeja. U međuvremenu se sastav počeo osipati. Vjenčanja, promjene zaposlenja i preseljenja izmijenili su živote mladića iz skupine, pa su prestali s aktivnim sviranjem nekoliko mjeseci prije održavanja festivala. Želeći ne prekršiti ugovor i odsvirati taj važan posao, članovi *Vatre* iz Milwaukeeja pozvali su tri člana iznimno talentirane obitelji Kosovec iz Detroita da im se pridruže: multiinstrumentalista Petera, njegova rođaka Davida, koji svira berde i Peterovu sestru Sonju, pjevačicu. Svi su oni u Waterloo doletjeli nekoliko sati prije nastupa, u hotelskoj su sobi zajedno vježbali manje od dva sata i potom su na glavnoj festivalskoj pozornici odsvirali izvanredan program. Njihova je glazba bila uglađena, dobro ju je prihvatila publika i naročito veliki broj Bosanaca, uglavnom iz Velike Kladuše, koji danas žive u Waterloo.

Početakom 1980-ih stanje je bilo drukčije. Tada su većinu tamburaških sastava u SAD-u i Kanadi činili glazbenici koji su živjeli u istom gradu. Članstvo se mijenjalo polako, kao i srž repertoara na koji su računali njihovi poklonici. Često su takvi sastavi imali redovite angažmane u gostionicama ili dvoranama. Primjerice, u južnom su se Chicagu svakog tjedna u restoranu "Golden Shell" mogli slušati *Star Serenaders*. Gostionica "Rafters" je od toga mjesta bila neznatno udaljena, tek za kratku

vožnju, a u njoj su stalno nastupali lokalni tamburaški sastavi kao što su *Kapudji Brothers*, *Dunav* ili *Popovich Brothers*. U Milwaukeeju je Jack Yelich redovito svirao u *Saratogi*, baru u šesnaestoj ulici. Slični su tamburaški barovi postojali u mnogim sjevernoameričkim hrvatskim i srpskim zajednicama.

Posljednjih godina sve manje gostionica i restorana nudi bilo kakvu živu glazbu. Štoviše, budući da većina teži privući što veći broj gostiju, još je manje onih koji bi htjeli ponuditi nekakvu egzotičnu etničku narodnu glazbu. Usto su vlasnici restorana suočeni s još jednom mjerom nepoticajnog za unajmljivanje živih glazbenika: znatnom uplatom koju zahtijevaju predstavnici glazbenih izdavačkih kuća ASCAP i BMI. Te su organizacije sve agresivnije u potraživanju naknada za živu izvedbu materijala čija autorska prava zaštićuju (Fenton Wierichs, kazivanje 1999.). Stoga tamburaški barovi u današnje doba u Plodnom polumjesecu zapravo više ne postoje. Restoran "Bronko's" u Crown Pointu u Indiani, kojim upravlja američki Crnogorac Nick Tarailo, možda je još jedini prostor u kojem često sviraju tamburaški sastavi. Nekolicina barova, kao što su "Ale House" i "Nomad" u Milwaukeeju, koji na programu imaju eklektičan niz *world music* izvođača, povremeno angažiraju i tamburaške sastave.

Budući da se tamburaški poklonici teško mogu zaputiti u gostionicu ili restoran u susjedstvu kako bi čuli glazbu u svojoj lokalnoj zajednici, više se pouzdaju u umreženost zajednice, hrvatska etnička događanja, piknike, večere, plesove i festivale, osobito one pod pokroviteljstvom Hrvatske bratske zajednice. Takva se događanja planiraju dobro unaprijed. Tamburaška se glazba smatra njihovom važnom sastavnicom te je uvijek istaknuta u obavijestima. Veća događanja, kao što su Ski Holiday (Skijaški praznik) ili National Golf Tournament (Nacionalni turnir u golfu) u okviru Hrvatske bratske zajednice, prigode su za susret članova tamburaških sastava koji žive u različitim gradovima, a za takva su događanja spremni doputovati (dovesti se ili doletjeli) iz prilično udaljenih mjesta. Izvođački honorar zajedno s velikodušnim napojnicama, koje im za ključ za ugađanje žica zataknu oduševljeni slušatelji, cijeli takav pothvat čini financijski isplativim.

Danas postoji više nacionalnih američkih događanja s temom tamburaške glazbe, a ljudi žele i mogu putovati zbog njih. Promoviranje amaterskih tamburaških aktivnosti temeljni je *raison d'etre* Hrvatske bratske zajednice. Godišnji Junior Cultural Federation Festival (Festival Omladinske kulturne federacije) Hrvatske bratske zajednice i nadalje je najvažniji susret mladih sjevernoameričkih tamburaških orkestara, na kojem se svake godine okupi tridesetak takvih ansambala. Od sredine 1980-tih Hrvatska bratska zajednica organizira i TamFEST, susret sve brojnijih seniorskih amaterskih tamburaških orkestara. Ove su godine brojnošću skupina odrasli dostigli mladež: trideset jedna seniorska skupina sudjelovala je u ovogodišnjem programu. Osim toga, od 1970. godine Tamburitza Extravaganza (Tamburaška ekstravagancija) je mjesto susreta profesionalnih sastava pod pokroviteljstvom Američkog tamburaškog

udruženja (Tamburitzza Association of America). Nedavno je utemeljeno i novo nacionalno događanje, Tamaburafest, koje se održalo u Pittsburghu u organizaciji mlađih glazbenika vezanih uz internetsku stranicu tamburaland.com. Drugi Tamburafest bit će ponovno u Pittsburghu u jesen 2004. godine.

S mobilnijim glazbenicima i publikom tamburaška se glazba sve više stvara u nacionalnom, američkom kontekstu. Stoga se sjevernoameričke regionalne stilske različitosti umanjuju. I telefoni su postali mobilni, a pretplatnici često odabiru paket s povoljnijim uvjetima telefoniranja na nacionalnoj razini. Tako je postalo uobičajeno da glazbenici koji su u prijateljskim odnosima a u udaljenim gradovima, usputno čuju glazbu jedni drugih. Na nedavnoj probi *Graničara* u Milwaukeeju, prijateljica sviračice prima Nancy Požgaj nazvala je iz Pittsburgha i poslušala broj koji su uvježbavali *Graničari*. Joe Kirin, voditelj *Sloboda Junior Tamburitzans* iz Chicaga, opisao je telefonski poziv upućen iz Cincinnatija u Philadelphiju dok je imao čast biti gostujućim dirigentom "masovne izvedbe" svih mladih orkestara na Festivalu Omladinske kulturne federacije 2003.:

Baš kad je trebala započeti izvedba, nazvao sam Vjeku [Dimtera] na mobitel kako bi čuo izvedbu. Nekoliko me ravnatelja, a možda i još ponetko, vidjelo i [pomislilo] kao: 'O, moj bože, on tijekom izvedbe razgovara na mobitel'. Tako sam postao prvim ravnateljem koji se tijekom masovne izvedbe koristio mobitelom, i novo je doba započelo (Joseph Kirin, kazivanje 2003.).

Prije dvadeset je godina u tamburaških sastava Sjeverne Amerike još uvijek bilo jednostavno prepoznati regionalne stilove. Postojao je osobit zvuk Chicaga, Pittsburgha ili Youngstowna (Ohio). Danas mlađi glazbenici teže sviranju unificiranim stilom, koji je pod većim utjecajem hrvatskih sastava kao što su *Zlatni dukati* (odnosno *Najbolji hrvatski tamburaši*), *Gazde*, *Patria* ili *Berde band*, čije su snimke postale lako dostupne, nego što bi bio pod utjecajem starijih tamburaša iz njihovih lokalnih zajednica. Kao rezultat toga, gube se nekadašnje očite razlike između američkih i hrvatskih tamburaških skupina. Zvučati poput europskih sastava i time postati "autentičniji" dugo je bio cilj većine američkih tamburaša. Američki stilski "naglasci" razvili su se kao posljedica stupnja njihove izoliranosti od izvora te glazbe u Hrvatskoj i Vojvodini.

Kako pokazuje i primjer putovanja *Otrova* u Požegu, u tamburaškoj je tradiciji sve manje izoliranosti, a sve više prekomorskih utjecaja. Štoviše, smjer glazbenih utjecaja odnedavno više ne ide isključivo iz Europe u Ameriku. Jerry Grcevich iz Pittsburgha pokazao se 1990-ih jednim od najboljih svjetskih tamburaša. Odrastao je svirajući sa svojim ocem Josephom i ujakom Markom u njihovu tamburaškom sastavu *Sloboda*. Festival Omladinske kulturne federacije HBZ-a održao se prvi put u Zagrebu 1976. godine. Na njemu je sudjelovao i Jerry, tada još uvijek tinejdžer, no istodobno već i zapanjujući glazbenik. Otputovao je i u Novi

Sad, gdje se susreo i uspostavio trajnu vezu sa Zvonkom Bogdanom i Janikom Balažem.

Oko 1980. Jerry je napravio dva utjecajna LP albuma, sam svirajući svih pet tipova tambura i nasnimavajući ih jednu na drugu. Njegova je glazba bila duboko prožeta utjecajima romskog stila Janike Balaža i bunjavačkog stila Zvonka Bogdana. Nije mu bilo prethodnika u naglasku koji je stavio na instrumentalnu virtuoznost u svim dionicama i dijelovima partiture. Mlađi su američki tamburaši ostali zapanjeni. Pišući za *Tamburland* 2002., Joe Kirin, poznati svirač brača iz Chicaga, ravnatelj *Sloboda Junior Tamburitzans*, nekadašnji član *Sinova* i *Slanine* te današnji voditelj *Tamburitzza Rroma*, prokomentirao je: "Postao sam obožavatelj Jerryja i njegova sviranja. Kad je izašao njegov drugi album, pomno sam ga preslušao i opet sam bio zadivljen. Pokušao sam naučiti što više od tog materijala i pritom imao poteškoća. Njegova je glazba izazvala veliki preokret u stilu i tehnici sviranja glazbe koju sam izvodio" (Kirin 2002).

Jerry se potvrdio kao kanalizator utjecaja romskih svirača, osobito *Orkestra Janike Balaža*. Poput Jerryja i Janike, mnogi su američki tamburaši počeli ugadati svoja glazbala za čitav stupanj naviše te rabiti veće, četvrtaste koštane trzalice. Sklonost Janikine skupine visoko kvalitetnim glazbalima koje je proizvodio somborski graditelj Lajos Bocan proširila se i među američkim sviračima. Naglasak na tehničkoj virtuoznosti zahtijevao je i minuciozno izrađena glazbala. Osim Bocanovih glazbala današnji najvještiji svirači nabavljaju tambure i od Lade Krkleca iz New York Cityja ili Marinka Katulića iz Turopolja.

Zvonko Bogdan i još jedan važan pjevač, Miro Škoro, poduže su tijekom 1980-ih boravili u Sjedinjenim Državama. Obojica su surađivala s Jerryjem i s njime načinila snimke. U jednom razgovoru 1998. Bogdan je Jerryja smjestio među pet najboljih primaša, uz bok Peri Tumbašu, Maciki Petroviću, Maksu Popovu i Janiki Balažu (Spiranović 1998). Nešto prije izbijanja Domovinskog rata Miro Škoro i Jerry zajedno su napisali i snimili "Ne dirajte mi ravnicu", pjesmu koja je postala iznimno popularna u ratom izmučenoj Hrvatskoj. Stihovi pjesme koji su proklamirali "ja ću se vratiti" sentiment su kojim se oglasila čežnja izbjeglica i prognanika za domom.

Zbog visokih glazbenih standarda i navike da na svojim snimkama svira sve dionice, širile su se glasine da je Jerry prevelik glazbeni perfekcionista da bi ikada osnovao skupinu za živu svirku. No, Jerry je pobio ta predviđanja osnovavši 1993. godine *Jerry Grcevich Tambura Orchestra*.

Tijekom svake od nekoliko proteklih godina Jerry je više mjeseci provodio u Hrvatskoj, stvarajući glazbu i snimajući s ponajboljim hrvatskim tamburašima. Njegov je primjer poslužio kao uzor i drugim američkim skupinama da se zapute u Hrvatsku, tražeći prigodu za svirku ravnopravno sa svojim hrvatskim kolegama. Primjerice, skupina *Boduli* iz Chicaga, koja uz tradicionalniji tamburaški repertoar izvodi i bluesom i

rockom obojene glazbene brojeve, sudjelovala je 2002. i iznova 2003. godine na Festivalu tamburaške glazbe "Brodfest" u Slavonskom brodu.

Komentari Joesa Kirina konačno potvrđuju status Jerryja Grcevicha u svijetu tamburaške glazbe: "Jerry je najbolji svirač tambure za kojega znam, točka. Postojali su Janika [Balaž], Hrvoje [Majić], Tuca [Antun Nikolić] i mnogi drugi o kojima bi se dalo raspravljati tko je bolji. Nitko od njih nije mogao svirati svaku od tambura kao Jerry" (Kirin 2002).

Razvijajući se u okvirima svoje glazbe, tamburaši traže i usvajaju novi repertoar. Kako bi privukli pozornost, profesionalni su sastavi usvojili model "hit napjeva". Čak ni mnoge amatere ne zadovoljava da samo sviraju te ponovno i ponovno izvode stare standarde. U prošlosti su američki tamburaši stalno morali "žicati" nove pjesme. "Kako bismo došli do novoga repertoara, obično smo morali čekati da se netko vrati iz Europe s godišnjeg odmora, s koferom punim singlica iz Jugotonova dućana", objasnio je Michael Jurković, glasoviti svirač bugarije iz Milwaukeeja. Trebali su čuti baš te ploče jer se u Americi skladalo vrlo malo novoga tamburaškog repertoara. Već 1960-ih većina tamburaša bila je rođena u Americi, njihovo vladanje hrvatskim jezikom ili srpskim jezikom bilo je ograničeno, pa gotovo nitko nije mogao skladati pjesme na tim jezicima. A tamburaši nisu slijedili put, primjerice, poljsko-američkih *polka sastava*, koji su svojem repertoaru pridodali mnoge pjesme na engleskom jeziku. Osim prigodnog američkog pop-napjeva za pjevanje na svadbama, američki tamburaški sastavi i nadalje izbjegavaju pjevanje na engleskom.

Prije neovisnosti Hrvatske relativno je malo tamburaških snimki bilo proizvedeno u Jugoslaviji, pa su američki tamburaši pjesme često učili od takozvanih "narodnih orkestara", koji su isticali harmoniku u istočnjački usmjerenom stilu. Mnogi srpski i bosanski "narodnjaci" poput "O majko, majko" Mehe Puzića, Tozovčev "Jeremija" i "Kafu mi, draga, ispeci" Predraga Gojkovića ustalili su se na repertoaru američkih tamburaša, bez obzira bili oni hrvatskog ili srpskog podrijetla.

Nakon izbijanja Domovinskog rata pojačale su se međuetničke napetosti između hrvatskih i srpskih Amerikanaca, a neki izrazito glasni dijelovi publike, i srpske i hrvatske, odrekli su se etnički mješovitog repertoara. Domovinski je rat u srpsko-američkim zajednicama ubrzao proces potiskivanja tambura u korist "narodnih orkestara", koji je već otprije bio započeo. Nasuprot tomu, hrvatsko-američka tambura je dobila novi uzmah. Novi politički uvjeti u Hrvatskoj podupirali su više tamburaških snimki. Veoma je utjecajna bila pojava "Hrvatske pjesmarice" *Zlatnih dukata*, albuma dotad potisnutih domoljubnih pjesama. Aktualnima su postale stare, gotovo zaboravljene pjesme poput "Glasno, jasno" te novije domoljubne skladbe poput "Slavonac sam".

HBZ je nastavila s praksom započetom kasnih 1970-ih da skupinama iz domovine sponzorira turneje po SAD-u i Kanadi. Cijenile su se stare, dobro znane pjesme Kiće Slabinca i Vere Svobode, no mlade su američke tamburaše uzbudile nove melodije mlađih skupina kao što su *Ex Panonia*, *Berde band* i *Patria*. Novi repertoar iz Europe postao je dostupnijim, što je na posljetku kulminiralo današnjim brzim internetskim objavljivanjem i skidanjem mp3-a. No, da umjetnik poput Vjeka Dimtera, talentiran i plodan skladatelj novoga tamburaškog materijala, živi i nastupa u Sjedinjenim Državama – to je bilo nešto posve novo.

Vjeko se rodio u Osijeku 1969. godine. Njegov otac, Edgar Dimter, bio je trubač u lokalnim plesnim glazbenim sastavima. Vjeko je u desetoj godini počeo svirati tamburu i gitaru, a kasnije je postao članom amaterskog tamburaškog ansambla pri *Milici Križan*. S njim je 1989. godine otišao na turneju po Sjedinjenim Državama. Pružila mu se prigoda da sudjeluje na audiciji za *Duquesne University Tamburitzans*, te je bio nagrađen punom stipendijom. Od 1989. do 1993. je studirao psihologiju i jazz-gitaru te nastupao diljem Amerike s ansamblom *Tamburitzans*. Tijekom tih studentskih godina počeo je skladati i tamburašku i popularnu glazbu. Svirao je u američkim pop i tamburaškim sastavima, uključujući i *Jerry Grcevich Tambura Orchestra*.

Godine 1995. i 1996. Vjeko se preselio u Zagreb, gdje je surađivao s dobro poznatim tamburaškim skupinama *Šarmeri* i *Gazde*, skladavši neke od njihovih najvećih hitova – primjerice, "Znam da me ne voliš" *Šarmera* i "U snu i ljubavi" *Gazda*. Od kraja 1996. Vjeko živi u Philadelphiji, gdje je preko dana zaposlen kao kompjutorski stručnjak u jednoj financijskoj tvrtki, a usto uspješno ostvaruje svoja umjetnička nastojanja. Svoje kompjutorske vještine stavio je u službu umjetnosti, pokrenuvši potkraj 2001. internetsku stranicu www.tamburaland.com, koja povezuje tamburaše i poklonike tamburaštva širom svijeta. Godina 2002. donijela je Vjeki mnogo uspjeha. U suradnji s hrvatskom zvijezdom popularne glazbe Oliverom Dragojevićem, skladao je "Sve bi dao za nju", pjesmu koja je osvojila Porina, nagradu hrvatske glazbene industrije, svojevrsni ekvivalent američkom Grammyju, za pjesmu 2002. godine (Vjeko Dimter, kazivanje 2003.). Vjeko je 2002. bio producent i CD-a "Kuda idu godine" s uglavnom vlastitim skladbama, kojima je zadivio američku tamburašku scenu. Na CD-u je surađivao s Peterom Kosovcem, istaknutim mladim američkim tamburašem.

Uz svirače poput Ryana Wenera iz Milwaukeeja i Robija Sestilija iz Pittsburgha, Peter Kosovec je jedan od mnoštva izvanrednih mladih američkih primaša koji su se pojavili posljednjih nekoliko godina. Obitelj Kosovec iz Detroita dugo je utjecala na američku tamburašku scenu. Peterov djed Ludwig bio je vođa *Detroit Tamburitza Orchestra*, a njegov otac Kenneth, uz brata Dennisa, bio je član zapaženih sastava *Lira* i *Momci*. Ken je također podučavao i mladu skupinu *Detroit Star Tamburitzans*. Peterova majka Bonnie je odlična pjevačica. Peter se rodio 1980. i rano je počeo muzicirati. Prisjeća se trenutka kad mu je kao petogodišnjaku otac u

ruke stavio instrument: "Sjećam se točno kad mi je dao tamburu u mojoj dnevnoj sobi. To je ista ona koju i danas koristim" (Mikolajek 2001). Nakon nekoliko godina provedenih u detroitskoj omladinskoj skupini, njegov je talent postao očiglednim. Svoj je prvi CD snimio u svom podrumskom studiju u trinaestoj godini, podijelivši vokalne dionice s majkom i sestrom Sonjom. On i Sonja, jednako kao i njegov rođak David, postali su članovi ansambla sa sveučilišta Duquesne.

Zbog svoje iznimne virtuoznosti i snimki na kojima je sam odsvirao i nasnimio više dionica, Peter podsjeća na Jerryja Grcevicha u narednoj generaciji. No, postoje među njima ipak i značajne razlike. Jerry je svoje zapanjujuće talente razvijao u većoj izolaciji. Prije 1990-ih bio je nešto poput samotnjačkog genija. Tijekom 1980-ih tamburaški su poklonici iščekivali da Jerryjeve inspirativne, osobno producirane snimke izađu iz njegova kućnog studija. Nasuprot tomu, Peter je kao tamburaš pri Duquesne svoje glazbene vještine pokazivao uživo, u nastupima nadaleko i naširoko. Nakon što je diplomirao, ostao je u Pittsburghu i osnovao sastav *Otrov*, čijim je pustolovinama iz rujna 2003. započeo ovaj članak, pa smo zatvorili čitav krug.

Danas je američka tamburaška tradicija veoma živa i ne pokazuje znakove malaksalosti. Mladi ljudi i nadalje uče svirati tambure u više od trideset omladinskih skupina, uglavnom povezanih s Omladinskom kulturnom federacijom HBZ-a. Usto i mladi profesionalni sastavi ostavljaju traga. Na *Tamburitza Extravaganza 2003.* u Chicagu, tinejdžeri, članovi *Mladih fakina* iz Milwaukeeja, najmlađeg profesionalnog sastava koji je sudjelovao, dočekani su s puno naklonosti.

Tambura ostaje usko povezana s institucijama hrvatske etničke zajednice u Americi, čak i kada zbog miješanih brakova mnoga djeca koja danas uče svirati imaju manje hrvatskih predaka. Dostupnost interneta, mobilni telefoni i lakše ostvariva putovanja za mladi su naraštaj posve normalni i uvriježeni, što od tamburaške tradicije čini jedinstveniju, globalnu glazbenu scenu.

NAVEDENA LITERATURA

- Katz, Jonathon. 1997. "Birth of a Digital Nation". *Wired Magazine* 5, 4 (April).
Internet izdanje: <http://www.wired.com/5.04/netizen.html> (3.10.2003.)
- Kirin, Joseph. 2002. "Reflections by Joe Kirin". Internet stranica *Tamburland*:
<http://www.tamburland.com/column/column.html>
- Kolar, Walter. 1973. *A History of the Tambura*. Sv. 1. Pittsburgh: Duquesne University Tamburitans, Institute of Folk Arts.

- Kolar, Walter. 1975. *Tambura in America*. Sv. 2. Pittsburgh: Duquesne University Tamburitans, Institute of Folk Arts.
- Malinowski, Bronislaw. 1922. *Argonauts of the Western Pacific*. New York: Dutton.
- March, Richard. 1983. *The Tamburitza Tradition*. Disertacija na Indiana University. Pohranjeno u Institutu za etnologiju i folkloristiku, IEF bib 21.464.
- Mikolajek, Lisa V. 2001. "Tamburitza Musician Plays and Sings His Way to International Acclaim". *The Duquesne University Times*, 5. 11. 2001. Internet izdanje: <http://www2.duq.edu/Times/ArticleBody2.cfm?Id=830> (24.10.2003.)
- Spiranović, Mladen. 1998. "Neformalni, ležerni razgovor..." Internet stranica <http://members.eunet.at/spiranovic/Bogdan-iview10.html>
- Sremac, Stjepan. 2002. "Hrvati i tambura u Sjedinjenim Američkim Državama". *Etnološka tribina* 25/32:57-74.
- Winick, Steve. 1993. "From Limerick Rake to Solid Man: The Musical Life of Mick Moloney". *Dirty Linen* 48 (October/November). Internet izdanje: <http://www.dirtynelson.com/linen/feature/48mick.html> (3.10.2003.)

MY LITTLE GLOBAL VILLAGE (*SELO MOJE MALO*):
CONTEMPORARY TAMBURA MUSIC-MAKING
IN THE UNITED STATES

SUMMARY

The author discusses the recent technological and political changes that have influenced the tradition of tamburitza music-making in the United States. Citing concrete examples, he discusses the stylistic unification that has resulted through diminished isolation of the North American tamburitza tradition from the music's original homelands in Croatia and Vojvodina and between geographically separated American communities. He mentions improved communications owing to the availability of internet websites, message boards, music available to download or listen to on-line, also of mobile telephones, satellite television and cheaper airline travel. In addition, he discusses the indirect influences on the tamburitza scene in the Croatian- and Serbian-American communities in North America arising from the downfall of Communist governments in Europe, the establishment of an independent Croatian state and the Homeland War. He provides biographical information on and discusses the musical contributions of a few key figures in the contemporary North American tamburitza scene such as Jerry Grcevič, Vjeko Dimter, Joe Kirin and Peter Kosovec.

Keywords: tambura music-making, globalization, United States of America